

5. Юридична деонтологія: Навч. посібник / За ред. Гусарєва С.Д. - Київ, 2001.

**Адвокат, старший партнер
Міжнародного правового центру
ЄУКОН (Варшава), доктор
філософії в галузі політології**

Яценко Ігор Станіславович

КОНСТИТУЦІЙНІ ІНСТИТУТИ І МЕХАНІЗМИ РІВНОВАГИ ВЛАДИ (СТРИМУВАННЯ І ПРОТИВАГИ), ЯК ЕЛЕМЕНТ ПОДІЛУ ВЛАДИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

Діюча Конституція Республіки Польща, яка була прийнята у 1997 році [1], у ч. 1 ст. 10 окреслює рівновагу влад як рівноправний до поділу влади елемент, на якому базується устрій Республіки Польща. Такий підхід означає закріплення на конституційному рівні необхідності дотримання балансу влади, наслідком чого є необхідність не просто їх співпраці, а співпраці збалансованої, без значної переваги будь-якої з гілок влади. Формулювання «рівновага влади» було внесене до Конституції РП після тривалих дискусій в Конституційній комуні Національних зборів, учасниками якої були як політики, так і науковці, які обґрунтовували необхідність внесення до конституції принципу «рівноваги» або «зрівноваження» влади як невід'ємної частини принципу поділу влади [2; 74-88].

Окрім того, було враховано доробок Конституційного трибуналу (КТ), який у своєму рішенні від 9 листопада 1993 р. № К-11/93 [4] здійснив тлумачення діючої на той час ст. 1 «Малої Конституції РП» від 17 жовтня 1992 року [5], яка визначала організацію влади на засаді визначення, що певні органи держави виконують відповідно законодавчу, виконавчу та судову владу, але не вказувала прямо, що організація влади базується на її поділі. У вищезгаданому рішенні КТ ствердив, конституційний закон від 17 жовтня 1992 року у ст. 1 встановлює принцип поділу влади, з якого виникає, що між законодавчою, виконавчою і судовою влади повинна панувати рівновага і вони повинні між собою співпрацювати.

Діюча Конституції РП не тільки закріплює рівновагу влади в якості базового конституційного принципу, який доповнює принцип поділу влади, а й розподіляє повноваження гілок влади таким чином, щоб дотримання такої рівноваги було можливим.

Передбачена Конституцією РП рівновага влад повинна: 1) забезпечити стабільність всього механізму виконання державної влади; 2) запобігти неконституційному превалюванню однієї гілки влади над іншою; 3) протидіяти неконституційному перейманню повноважень органів однієї влади по відношенню до органів іншої влади; 4) спонукати поділені, але зрівноважені три влади до гармонічної співпраці.

Хоча Конституція і окреслює рівновагу, як рівноправний до поділу влади інститут, з точки зору загального принципу влади рівновагу влади можна скоріше окреслити як механізм стримування і противаг в системі поділу влади.

На думку Є. Кучінського зміст Конституції дозволяє говорити про два принципові способи забезпечення рівноваги влад в польській системі трьох поділу влади: 1) шляхом «співпраці влад», про яку прямо вказано у вступі до Конституції; 2) шляхом взаємного стримування влад [3; 67].

Конституція РП не окреслює детально принципів і способів співпраці влади, однак аналіз змісту конституційних норм дозволяє зробити висновки щодо того, що: а) вимога співпраці стосується усіх органів трьох гілок влади, хоча співпраця деяких з них, зокрема, судів і трибуналів, з огляду на їх незалежність, з органами інших гілок влади повинна характеризуватися певною специфікою, виходячи з істоти судової влади; б) метою співпраці повинно бути забезпечення ефективності і добросовісності діяльності публічних інститутів; в) форми співпраці можуть мати: або характер послідовних дій органів різних гілок влади, або спільних дій двох або більшої кількості органів різних гілок влади.

Взаємне стримування в системі поділу влади означає наділення органу (органів) днієї з гілок влади повноваженнями щодо впливу («перешкоджання») на реалізацію повноважень органом (органами) іншої гілки влади. Тобто, орган однієї з гілок влади має конституційні повноваження, в

певних ситуаціях: вирішувати долю органу (органів) іншої гілки влади в частині, наприклад, щодо його складу, порядку формування тощо; впливати на зміст діяльності органу (органів) іншої гілки влади (наприклад, щодо порядок функціонування, обсяг повноважень тощо); приймати рішення щодо легальності правових підстав функціонування (активності) органу (органів) іншої гілки влади; ускладнювати набрання чинності рішень органу (органів) іншої гілки влади.

Конституція РП «вийшла» в питанні стримування і противаг поза межі окреслені Монтеस्क'є. Вона передбачає значно більше інститутів і механізмів, які служать стримуванню органом однієї влади органів інших влад, відповідно до потреб сучасного етапу розвитку парламентської системи управління. Необхідно звернути увагу, що тільки судова влада має у своєму розпорядженні інститути і механізми стримування органів обох інших влад. В той час, як законодавча та виконавча влади можуть застосовувати інструменти стримування тільки по відношенню одна до одної [3; 76].

Список використаних джерел:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483
2. Kuca G. Zasada podziału władzy w konstytucji RP z 1997 roku / G. Kuca. – Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe. 2014. – с. 74-88
3. Kuciński J. Legislatywa – egzekutywa – judykatura: konstytucyjne instytucji i mechanizmy służące równowadze władz w polskim systemie trójpodziału / J. Kuciński. - Warszawa : ELIPSA, 2010. – с. 67
4. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 1993 r. Sygn. akt (K. 11 /93). - [Електронний ресурс] Режим доступу: http://otk.trybunal.gov.pl/orzeczenia/teksty/otkpdf/1993/K_11_93.pdf
5. Ustawa Konstytucyjna z dnia 17 października 1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym. - Dz.U. 1992 nr 84 poz. 426